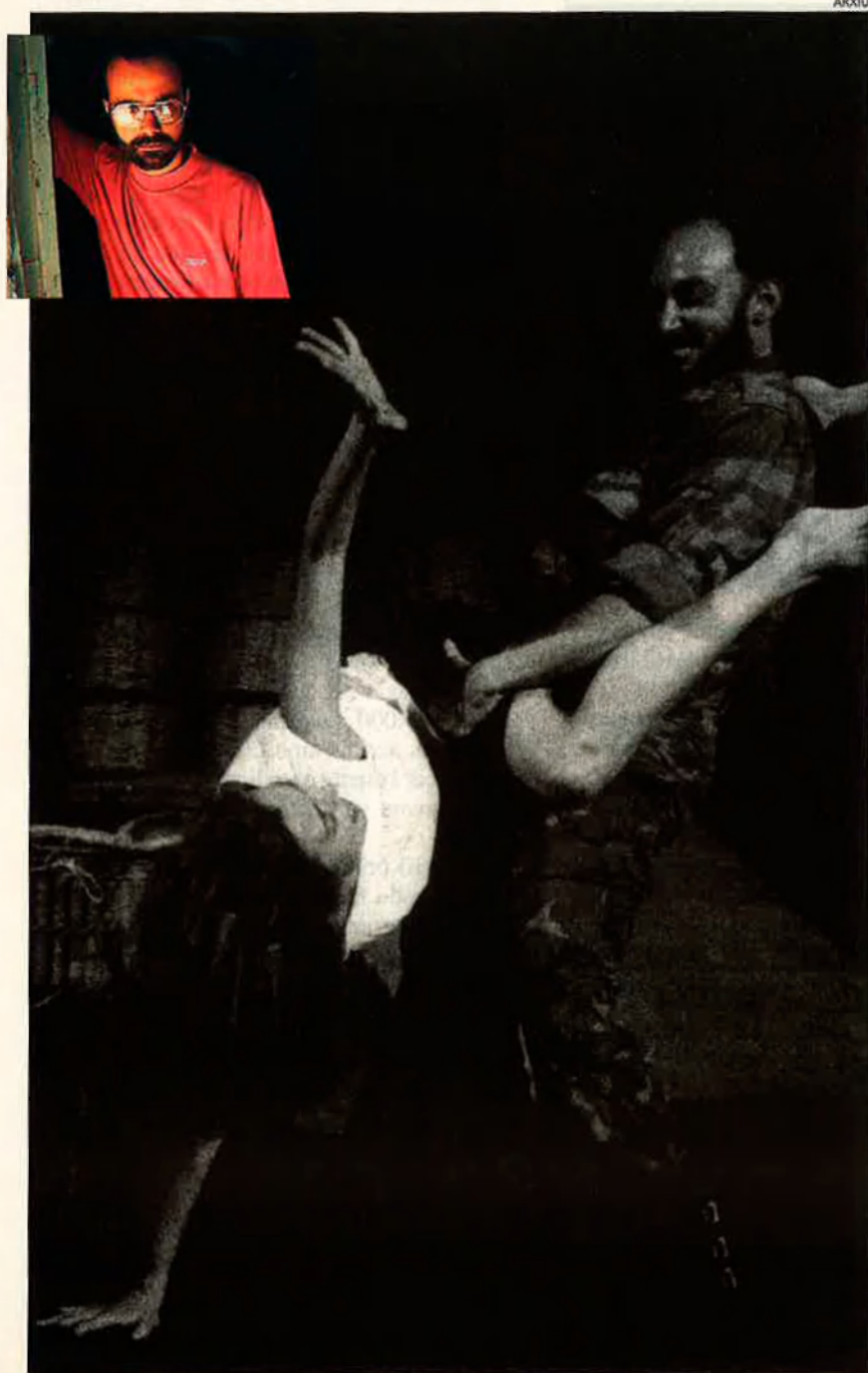

Un polemista sense pàtria

Molts bosnians de l'antiga Iugoslàvia el consideren un traïdor. El refugiat Hadi Kurich, antic director del Centre Dramàtic de Sarajevo, reflexiona en aquesta entrevista sobre la seua manera d'entendre la carnisseria dels Balcans.

Hadi Kurich. Amb la seua escenificació del dolor de la guerra, *Opus Primum*, ha despertat controvèrsia i rebut bones crítiques.

El fons dels ulls de Hadi Kurich destil·la una crua sobrietat. La mateixa que impregna *Opus primum*, l'obra que ha dirigit amb el grup creat a Castelló, Teatre de la Resistència, produïda per Xarxa Teatre, i on no hi ha banderes ni bàndols. Únicament violència salvatge, botxins i víctimes innocents. Des de fa gairebé un any i mig, el que fou el més jove director d'un centre dramàtic de l'antiga Iugoslàvia (voreja la trentena), té el seu centre d'operacions creatives i vitals edificat a Vila-real, on viu com a refugiat polític amb la seua dona, la mare i dos fills petits. Controvertit al seu país, internacionalment conegut, Kurich no veu en la guerra dels Balcans més culpables que l'assassinat i la brutalitat i més perdedors que els que sucumbeixen davant del bestialisme de la guerra.

—És cert que a Sarajevo el consideren un traïdor?

—Part de la intel·lectualitat bosniana em considera un traïdor perquè vaig fugir de Sarajevo a les dues setmanes de començar el conflicte armat. No sols me'n consideren a mi, també als treballadors artístics que deixàrem la ciutat quan les armes van alçar la seua veu.

—Un grup important de creadors diversos es va quedar a Sarajevo i va impulsar un projecte artístic contestatari, tot i estar en zona de guerra. Per què no va decidir resistir i secundar aquesta opció?

—El temps sembla que ha donat la visió que la guerra va ser una cosa sobtada, i, després de començar, els artistes prengueren posicions intel·lectuals. No va ser així. El conflicte feia molt que es veia de lluny, i jo, com altres, insistia una i altra vegada a dir que Sarajevo no havia de prendre les armes, perquè si entrava en aquesta dinàmica, començaria la perdició de la ciutat. Per mi, i d'aquesta manera ho repetia allí, l'única alternativa per a Sarajevo hauria estat la resistència passiva de tots els que la conformàvem, perquè la lluita armada era fer el joc als polítics, i ajudar l'exèrcit serbi, infinitament poderós, donant-li una certa excusa per a perpetrar la matança que s'acostava. Quan la ciutat va decidir lluitar, vaig veure que tot estava perdut, que no havia salvació possible perquè anàvem de cap a una lluita entre germans. A més a

més, vaig pensar que els meus fills no tenien per què ser-ne testimonis, perquè si algú té culpa del que succeeix, no són els nens, és la gent gran. De tota manera, estic orgullós que totes les parts en conflicte em consideren un traïdor. Significa que sóc fidel a la idea que la guerra no és raonable la faça qui la faça.

—Però si Sarajevo haguera pres l'alternativa que vostè recomanava, no pensa que els serbis l'haurien convertit en un escorxadador?

—Ara sí que ho és. Gandhi va salvar l'Índia amb la resistència pacífica. Pense que Sarajevo

també podia haver-se salvat d'un bany de pànic deixant les armes a un costat. Actuar realment com a víctimes innocents, podia haver evitat l'horror.

—Què ara Sarajevo no és una víctima innocent?

—Puntualitzem: òbviament, els serbis tenen més culpa que ningú en aquest conflicte. Però els franc tiradors maten des de totes les posicions, siguen musulmans, croats o serbis. La guerra és una bogeria en què no se salva ningú, on tots perden, perquè si entres en l'espiral que provoca, perds l'objectivitat, comences a actuar segons la lògica de guerra, que és oposada a la lògica de pau. Sarajevo és una víctima, però una víctima on tots vessen mort sobre els altres. Als Balcans, es lluita contra gent que el dia abans del conflicte consideraves com íntim amic teu. Aquesta confiança ha transformat el combat en una carnisseria, en un espant on entren en lliça problemes i enemistats de fa moltes dècades que després de la Segona Guerra Mundial s'havien aconseguit soterrar.

—No creu que Iugoslàvia era una creació artificial?

—Jo sóc un exemple clar d'ex-iugoslau.

—No es considera bosnià?

—També. Però mon pare era un aristòcrata

Escena d'Opus Primum'. En la seua obra, Hadi Kurich utilitza la violència i la cruesa escènica per poder transmetre el seu pensament: a la guerra, tot aquell que utilitza les armes per a matar és culpable, siga quin siga el seu bàndol. Rebutja la idea de l'artificialitat de Iugoeslàvia, perquè ell mateix, fill d'un aristòcrata musulmà i una actriu ortodoxa, es considera un exemple d'ex-iugoslau.

musulmà que ha mort d'un infart en la guerra, superat pel desastre. Ma mare és ortodoxa i la meua dona eslovaca. Contra qui hauria de lluitar jo, si porte sang de gairebé totes les ètnies en conflicte? I el mateix passa amb la majoria dels implicats en la guerra.

—Per això en començar les hostilitats es va traslladar a Belgrad, perquè també se sent serbi?

—Vaig fugir a Belgrad perquè el meu germà Irfan Mensur, que és musulmà, vivia allí, i treballava a Belgrad com a actor. Però els xovinistes serbis el van traure una nit d'un bar, l'apallissaren, li posaren una pistola en la boca i li donaren vint-i-quatre hores per a deixar el territori, i haguérem de tornar a fugir. Vull dir, jo no podria mai estar d'acord amb els serbis, considere Milosevic i Karadzic com íntims enemics meus, em sembla esgarriosa la seua manera de pensar i el que fan. Però també sóc contrari als crims que porten a terme els altres bàndols implicats. Siguen els que siguen els que maten, es comporten com a depredadors.

—Després, des de Belgrad va venir a Castelló?

—Abans vaig estar un temps a Budapest, i en aquesta capital vaig entrar en contacte amb una organització no governamental anomenada Ambaixada dels Nens, que havia estat creada abans de la guerra, quan ja es presentia que Iugoslàvia cauria en una lluita intestina. Com jo tinc dos fills, de 3 i 4 anys, i aquesta organització es dedica sobretot a salvar nens amb les seues famílies, vaig viatjar en un dels seus programes per a refugiats amb la meua família, excepte amb la meua mare, que encara va tardar mesos a deixar els Balcans. En la fugida vam participar 3.000 iugoslaus, i l'Ambaixada dels Nens tenia acords amb diversos estats. A mi em va tocar l'espanyol, i dins d'ell, Vila-real.

—I llavors va formar el Teatre de la Resistència.

—Sí, però primer vaig haver de treballar de fuster un estiu fins que vaig poder estrenar l'obra. En arribar aquí, vaig contactar amb al gent de Xarxa Teatre que m'ajudaren a formar el grup amb gent de l'estat. Quan l'obra, *Opus Primum*, es va estrenar i va funcionar, decidiren fer de productors de l'espectacle, i això ha resultat molt beneficiós professionalment i personalment. L'obra és una manera de donar gràcies a la gent de Castelló, de Vila-real, que tan bé s'han portat amb nosaltres.

—En distintes presentacions d'*Opus Primum* vostè ha declarat que se sent fill de l'Atlàntida.

—Dic això perquè, com el continent mític, també el meu país no existeix, s'ha ofegat, però en sang. Ara mateix, no tinc pàtria.

—Declaracions com aquesta o d'altres de semblants han provocat espurnes entre la intel·lectualitat de l'estat espanyol.

—Perquè esperaven que el director del Centre

Dramàtic Nacional de Sarajevo fera al·legacions constants contra els serbis, que els culpa només a ells. Amb *Opus Primum* deixa clar que en aquest conflicte el terror fa culpables els qui el practiquen, siguen serbis, croats o musulmans, i fa víctimes els qui reben el dolor, siguen serbis, croats o musulmans.

—Sembla que vostè és antinacionalista.

—No. Crec que els nacionalismes poden ser molt positius, sempre que no acaben en una matança sense raó. Sóc contrari al xovinisme salvatge, que és el que assola l'antiga Iugoslàvia. Els nacionalistes del món tenen una enorme responsabilitat: controlar els seus propis moviments per tal que mai s'arribi a extrems com els dels Balcans.

—Com és possible que l'Europa de finals del segle XX arribi a una guerra com aquesta?

—És possible arribar a qualsevol guerra de diverses maneres. Per exemple, quan Clausewitz digué la seua famosa frase "la guerra és l'última manera de diplomàcia", justificava que es pot arribar a una guerra oblidant l'ètica primigènia. Que es pot arribar a una guerra pensant en macropolítica, com ha succeït en totes les guerres modernes, i justificant la mort en massa en nom de les decisions, o la manca d'acord d'uns polítics.

—Però aquesta màxima de Clausewitz inaugurava una concepció nova de la guerra que feia oblidar les antigues guerres justes o guerres santes. En canvi, als Balcans també s'invoquen aquests vells conceptes de guerra regida pel destí.

—És clar, però a l'ex-Iugoslàvia es dona una complexa barreja d'atavisme i mala intenció política. En les antigues guerres dels Balcans, cada bàndol creia que estava dirigit pels déus per a eliminar l'enemic. I certament, per la convulsió i transmutació de la realitat de la guerra, hi ha una tornada a aquests conceptes per a

Hadji Kurich. L'antic director del Centre Dramàtic Nacional de Sarajevo creu que, arreu del món, ésser nacionalista implica ser capaç de controlar els propis moviments nacionalistes per tal que mai no s'arribi a repetir l'exemple dels Balcans. També diu que una intervenció internacional no aturaria l'obcecació de la guerra.

continuar justificant les matances. Però és que els combatents també recorren als fets que es donaren a final del segle passat quan Sèrbia lluità contra l'imperi otomà, contra els musulmans. I més: després de la Primera Guerra Mundial, hi hagué un descontentament dels altres territoris dels Balcans contra Sèrbia, que havia sortit del conflicte amb més poder que els altres pobles després del tractat de Versalles i de la creació de l'estat iugoslau. I a la Segona Guerra Mundial, quan a Croàcia arriba al poder el partit feixista Ustaixa, comença un extermini de serbis. Fins que es redefineix Iugoslàvia i arriba Tito, que havia lluitat tant contra els ustaixa com contra els txètnics. Avui, els combatents parlen de tot això, de matances de fa 50, 80 anys, oblidant que després de la Segona Guerra Mundial, tot i les diferències de cada poble, havíem pogut arribar a conviure en pau.

—Aleshores tenia raó Haris Siladzic, ministre de Relacions Internacionals de Bòsnia, quan afirmava que als Balcans tenien més història de la que podien dominar?

—No, pense que no. La història no pot obligar a començar una sèrie inacabable de crims, perquè de fet, al llarg de molts anys, ja dic que hem viscut en pau. Sí que és cert que la història dels Balcans és terriblement conflictiva, i també alguns trets de la seua gent ho són.

—Per exemple?

—Hi ha un concepte als Balcans que crec que és intraduïble, és el que anomenem *inat*. Intentaré explicar-lo: vostè i jo tenim un paper davant. Un paper escrit on hi ha lletres negres sobre una superfície de full blanc. Jo dic: aquest paper és negre. Vostè diu: no, és blanc. Possiblement tots dos tenim raó, no? Bé, doncs l'*inat* és aquell impuls que a mi em faria pensar "jo tinc raó perquè hi ha lletres negres i aquest tipus intenta deixar-me en ridícul". I encara que em deixi la vida en la qüestió, jo no deixaré mai de dir que aquest paper és negre. L'*inat* és una força interna molt arrelada entre la gent de les muntanyes dels Balcans.

—Vol dir que encara que hi haguera una intervenció internacional contra Sèrbia, aquest país no deixaria de lluitar?

—Efectivament. Encara que, com veiem, és altament improbable que ningú intervinga en la guerra, perquè no hi ha interessos que puguen motivar les grans potències a intervenir-hi. De tota manera, es pot comprovar el que dic si pensem les conseqüències de l'embargament econòmic a Sèrbia: va aconseguir l'efecte contrari al desitjat, que els serbis s'uniren més en la seua obcecació i es cregueren uns venjadors solitaris contra tot i contra tots. L'exèrcit serbi, davant d'una confrontació internacional no deixaria de lluitar fins al final, traient totes les armes que té i encara no ha mostrat, i fent que els Balcans, encara més, es convertiren en un desert ple de cadàvers.

Joan M. Oleaga